

Vrijwilligers ontmoeten elkaar in regionale bijeenkomsten

Knooppunt Kerken en Armoede

De kerken publiceerden oktober 2016 een groot onderzoek naar hulpverlening in armoedesituaties door diaconale organisaties. Het onderzoek was aanleiding voor het Knooppunt Kerken en Armoede om de vele kerkelijke vrijwilligers de gelegenheid te bieden elkaar te ontmoeten. Dat gebeurde dit voorjaar, in een viertal regionale bijeenkomsten.

DOOR Peter de Bie

Hoewel de meeste kerken te maken hebben met krimp in ledental en afnemende financiële middelen, blijkt uit het onderzoek dat de hulpverlening bij armoede juist fors is toegenomen. Er zijn meer (gehonoreerde) aanvragen, er wordt meer geld aan besteed en er worden meer vrijwilligersuren in gestoken. De belangrijkste doelen van de bijeenkomsten 'Samen tegen armoede' waren informatievoorziening, uitwisseling, bemoediging en bovenal: het stimuleren van samenwerking.

Initiatieven

Bij de bijeenkomsten werden de resultaten van het onderzoek nog eens getoond en toegelicht. Daarnaast werd plenair steeds een voorbeeld van een initiatief uit de betreffende regio gepresenteerd.

Zo kwam het voorbeeld van de 'diaconale vertrouwenspersoon' aan bod.¹ In Friesland bundelden 44 diaconieën hun krachten door een (betaalde) vertrouwenspersoon aan te stellen. Zeker in kleine gemeenten blijkt dat heel goed te werken: laagdrempelig en gemakkelijk benaderbaar. Een luisterend oor, intermediair, adviseur en helper op maat, een brug tussen cliënt, kerk, overheden en instanties. De diaconale vertrouwenspersoon was dagelijks te

bereiken op een gratis 0800-nummer. Dat bleek een gouden greep. In Amersfoort functioneert het Pact Sam Sam.² Dat is een samenwerking van kerkelijke, maar ook veel seculiere organisaties die iets met armoede te maken hebben. Onder meer de 'Hulpvinder' op de website werkt erg goed voor cliënten. Gezamenlijke activiteiten zijn ook netwerkbijeenkomsten rond thema's, trainingen voor vrijwilligers, een nieuwsbrief en het doorgeven van signalen aan politiek, gemeente en professionele organisaties. In Nuenen is er een groep 'Diaconie in oecumenisch verband'. Er is een lichte samenwerkingsstructuur opgebouwd, met drie vergaderingen per jaar, die al twintig jaar heel goed werkt. Gezamenlijk activiteiten bestaan uit verwelkoming

statushouders, een vakantieproject, deelname aan de stichtingen Leergeld en Plusminus, en een kerstpakkettenactie.

Diaconie

Bij de bijeenkomsten was er veel belangstelling voor het workshoponderwerp 'Armoede en de kerken'. Daarbij gaat het om het reguliere werk van diaconale organisaties, zoals die aan de orde komt bij de individuele hulpverlening die in het Armoedeonderzoek wordt beschreven.

Een veel terugkerende vraag is: hoe kun je de contacten leggen, waar vind je de mensen in armoede? Er zijn binnen en buiten de kerken tal van vindplaatsen. Modern huisbezoek door pastorale teams, bezoek van dominee, pastoor, ouderling of anderen aan kerkleden

Knooppunt Kerken en Armoede

De kerken hebben een lange traditie van armoedebestrijding. Tot het einde van de vorige eeuw bestond die vooral uit liefdadigheid. De werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA ontstond in 1987 en wilde breken met die traditie van liefdadigheid en benoemde armoede als onrecht. Barmhartigheid én gerechtigheid, in kerkelijke termen. Het Knooppunt Kerken en Armoede bestaat sinds juli 2015, na het wegvallen van de genoemde werkgroep. Het is een projectalliantie van een tiental kerkgenootschappen. Het verbindt en versterkt de landelijke en lokale oecumenische inzet van kerken en diaconale organisaties bij het bestrijden van armoede in Nederland en maakt deze zichtbaar.

www.knooppuntkerkenenarmoede.nl | info@knooppuntkerkenenarmoede.nl

KOSTEN

Fotolia

Er bestaan zo'n 120 (inter)kerkelijke noodfondsen voor laagdrempelige tijdelijke hulp aan mensen in geldnood.

kunnen informatie opleveren. Er zijn initiatieven om van deur tot deur te folderen met kanskaarten. Daarop staan alle gemeentelijke regelingen waarop men eventueel aanspraak kan maken, plus een adres voor ondersteuning bij het aanvragen kan krijgen.³ Stopperadvertenties en tijdscollectes worden ook genoemd. Bij tijdscollectes doneren kerkleden geen geld, maar stellen ze zich garant voor een aantal uren diaconaal vrijwilligerswerk.

Zichtbaarheid met concrete activiteiten, zoals maaltijdprojecten, helpt enorm en maakt pastores en ouderlingen die er bij worden betrokken ook gevoelig: in het hele netwerk kan zo een 'diaconale antenne' worden gestimuleerd. In het kerkelijke netwerk zitten vaak mensen die werken in onderwijs, gezondheidszorg, ouderenzorg, maatschappelijk werk. Zij kunnen eveneens antenne zijn. Je hoeft bovendien niet altijd de mensen te vinden. Zorg vooral dat ze jou kunnen vinden. Overal je aanbod en activiteiten bekend maken, zorgt er op den duur voor dat je met de mensen in contact komt. Sociale media worden daarbij ook steeds meer ingezet, al zijn kerkelijke groepen daar meestal geen voorlopers in.

Een deelnemer: 'Wat nieuw voor me was, is dat de kracht ligt in herhaling en dat het een kwestie van lange adem is. Mensen komen niet meteen na een eerste oproep in beweging. Ze moeten het idee krijgen dat het probleem waar ze mee zitten minder bijzonder is dan ze denken. Daar is tijd voor nodig.'

Een ander terugkerend thema is de beïnvloeding van de politiek. Veel diaconale organisaties zien dat als een taak, maar vinden het lastig om het uit te voeren. De vrijwilligers zijn vaak echte 'doeners'. Lobby en inspraak liggen wat moeilijker. Juist hier is krachtenbundeling in bijvoorbeeld diaconale platforms geboden. Tegenwoordig moet iedere gemeente elke vier jaar een beleidsnota armoedebestrijding maken. Daar is goed op in te spelen. De gemeente wil vaak best horen van maatschappelijke organisaties waar zij de knelpunten zien. De gemeenteraadsverkiezingen in maart 2018 vormen ook een belangrijk aanknopingspunt voor diaconale organisaties om aandacht te vragen voor armoede.

Noodfondsen

Een onderwerp dat speciale aandacht kreeg bij de regionale bijeenkomsten was het opzetten van noodfondsen. Er bestaan inmiddels ongeveer 120 (inter)kerkelijke noodfondsen. Een kerkelijk noodfonds biedt laagdrempelig tijdelijke financiële of materiële hulp aan mensen die door omstandigheden in geldnood verkeren. Kerk in Actie, van de Protestantse Kerk in Nederland, ontwikkelde een 'gereedheidskist'⁴ waarmee je kunt werken als je dit in je woonplaats op wilt zetten. Het opstarten van een kerkelijk noodfonds wordt daar in tien stappen beschreven. Intern: je missie en visie, het management, je methoden. Extern: met wie werk je samen, wat en wie heb je nodig en voor welke doelgroepen kun je wat betekenen? Een belangrijk aspect is dat de noodhulp meestal een opstapje is om daarna goede begeleiding te regelen, bijvoorbeeld in samenwerking met schuldhulpmaatjes. Een advies luidde: 'Wees er alert op dat gemeentelijke overheden niet hun verantwoordelijkheden op het noodfonds afschuiven. En houd het noodfonds in eigen hand, zodat de kerken er zelf de zeggenschap over houden.'

Platforms

De diaconale platforms kwamen ook aan bod tijdens de bijeenkomsten. Daarvan bestaan er inmiddels ook ongeveer 120. In deze platforms werken in een plaats of regio diverse kerkelijke initiatieven uit verschillende kerkgenoot-

schappen met elkaar samen. Er is veel diversiteit binnen die 120 platforms, maar onderlinge steun, dienstbaarheid aan de samenleving en belangenbehartiging vormen steeds de rode draden. Doelstellingen zoals gesprekspartner voor burgerlijke gemeente zijn, uitwisselen van kennis en ervaring, gezamenlijk starten en organiseren van initiatieven/projecten en samenwerken met organisaties zijn bij deze platforms meestal goed gerealiseerd. Vanuit de kerken één loket bieden voor mensen in nood, kritische spreekbuis zijn richting samenleving en/of gemeente en signaleren van knelpunten en/of nood in de lokale samenleving zijn ook belangrijke doelstellingen, maar die komen nog niet overal uit de verf. Daar is nog wat werk aan de winkel. De platforms hebben de ervaring dat ze samen sterker staan in de hulpverlening. Deelnemers aan de bijeenkomsten gaven ook aan dat de samenwerking veel wederzijdse inspiratie en plezier opleveren.

SchuldHulpMaatje

SchuldHulpMaatje verzorgde een workshop. Dit is een initiatief van de kerken in Nederland. De vrijwilligers bieden hulp aan mensen die te maken hebben met (dreigende) schulden. Zonder oordelen en snel, met lange adem. De maatjes doen niet zelf de schuldsanering, maar staan mensen bij met raad en daad, met orde brengen in de chaos, met begeleiding en pastorale ondersteuning en ook met het stimuleren van zelfredzaamheid en bewust financieel gedrag.

In 2016 waren vrijwilligers van SchuldHulpMaatje actief in 108 plaatsen. Bijna 1600 maatjes konden gezamenlijk aan ruim 6000 mensen persoonlijke ondersteuning bieden. Daarnaast vonden talloze mensen hulp of een juiste doorverwijzing via de websites. Sinds 2010 wordt SchuldHulpMaatje overspoeld; met mensen in problemen, maar ook met maatjes. Henk Woertink van SchuldHulpMaatje Zwolle: 'Het aantal opgeleide vrijwilligers is bij ons in Zwolle in korte tijd gestegen van acht naar meer dan vijftig.'

SchuldHulpMaatje heeft een geavanceerde manier om mensen die in de problemen zitten te wijzen op de mogelijkheden voor ondersteuning.

Onderzoek 'Armoede in Nederland 2016'

In 2016 publiceerden een groot aantal kerken een gezamenlijk onderzoeksrapport¹ naar hulpverlening door plaatselijke diaconale organisaties. Enkele kerncijfers uit dit onderzoek:

- Het aantal gehonoreerde aanvragen voor financiële hulp steeg per diaconale organisatie van gemiddeld 11,9 in 2012 naar 15,5 in 2015.
- Het totale aantal gehonoreerde hulpvragen steeg daarmee van ruim 32.000 in 2012 naar ruim 44.000 in 2015.
- Het bedrag aan individuele hulpverlening steeg van 12 miljoen in 2012 naar 13,5 miljoen in 2015.
- Het totaalbedrag aan hulp door kerken (incl. steun aan kerkelijke organisaties, inloophuizen, kerstpakketten) steeg van 29 miljoen in 2012 naar 36 miljoen in 2015.
- Bij deze hulpverlening leverden de kerken in 2015 1,3 miljoen uren aan vrijwilligerswerk.
- Als die uren omgezet zouden worden in betaalde dienstverlening, betekent dat het inbrengen van een sociaal kapitaal van nog eens 38 miljoen euro.

Mensen in postcodegebieden waarvan bekend is dat er veel schulden zijn, die bepaalde zoekwoorden gebruiken, krijgen advertenties te zien van Schuld-HulpMaatje. Dezelfde methode als Wehkamp gebruikt, maar dan niet voor de 'handel in armoede' zoals een deelnemer de schandalige rentes en incassomethoden bestempelt, maar voor hulpaanbod.

Voedselbanken

Ten slotte kwam de relatie tussen voedselbanken en de kerken aan de orde. Voedselbanken zijn onafhankelijk en niet kerkelijk. Maar kerken zijn wel op allerlei manieren verbonden met de voedselbanken. Veel vrijwilligers zijn afkomstig uit het diaconale werk. Diaconieën, caritasinstellingen en andere kerkelijke organisaties dragen financieel bij. In kerken worden vaak acties gehouden, zoals het inzamelen van niet-bederfelijke producten voor de voedselbank. En veel uitgiftepunten van de voedselbank zijn gevestigd in kerkgebouwen.

In de bijeenkomsten kwamen informatie over de werkwijze van voedselbanken, recente ontwikkelingen en haken en ogen, ervaringen met samenwerking tussen kerken en voedselbanken en mogelijkheden voor uitbreiding daarvan aan de orde.

Samen

Goede samenwerking tussen de vele kerkelijke initiatieven onderling en met andere organisaties en instellingen kan een grote meerwaarde hebben. Dat was

de rode draad in de bijeenkomsten 'Samen tegen armoede'.

Bij een toenemend aantal mensen dat bij de kerken aanklopt met problemen en een gelijktijdige krimp in het aantal mensen dat die ondersteuning kan geven, kan het een tijdsparing opleveren. Ook is het, zeker in kleinere plaatsen met kleinere teams, onmogelijk om als individuele diaconie of parochiële caritasinstelling alle expertise in huis te hebben. In brede samenwerking kun je die expertise 'poolen'.

Het geven van één stukje hulp is meestal niet voldoende. Een bedrag geven in een acute noodsituatie lost de achterliggende problemen niet op. Doorverwijzing naar een voedselbank en/of kledingbank is dan nuttig. Maar daarmee ben je er ook lang niet. Ondersteuning bij het op orde krijgen van administratie en hulp bij schulden zijn vaak een volgende stap. Echte steun vraagt om langdurig naast mensen te staan om het met hen vol te houden. En last but not least: de weg weten te vinden naar overheid en instanties die niet zelden probleemveroorzakers zijn in plaats van -oplossers, kan in de ondersteuning van mensen heel belangrijk zijn. Dit alles maakt het zeer waardevol en noodzakelijk dat alle partijen elkaar weten te vinden in een 'keten'. Noodfondsen, diaconale platforms, schuldhulpmaatjes, voedselbanken en tal van andere initiatieven hebben elkaar nodig en vullen elkaar aan. Het kennen en benutten van de sociale kaart is voor kerkelijke hulpverleners heel belangrijk.

Dwarsverbanden

Gemeenten en gemeentelijke instellingen zijn vaak oprecht geïnteresseerd in de ervaringen van maatschappelijke organisaties en kerken. Dat geldt vooral sinds de invoering van de Wmo en decentralisatie van andere regelingen in het sociaal domein. Maar als ze moeten praten met tien partners, werkt dat niet. Ze willen graag één spreekbuis van gezamenlijke diaconale organisaties. Omgekeerd is de inspraak en beleidsbeïnvloeding voor de kerken een pittige klus die de nodige kennis en vaardigheden vraagt. Dus ook vanuit dat perspectief is bundeling van krachten een voordeel. Het landelijke Knooppunt Kerken en Armoede ondersteunt plaatselijke vrijwilligers daarbij, onder meer door het publiceren van inspirerende voorbeelden.⁵ Bovendien staat ten behoeve van de toerusting voor het komend jaar een handreiking 'Gulden regels bij armoedebestrijding door kerken' op het programma. En een handreiking en activeringsplan rond de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2018.

Deelnemers aan de bijeenkomsten 'Samen tegen armoede' zijn gestimuleerd om de dwarsverbanden (nog meer) te leggen, kregen daar tips voor en brachten daarover zelf ideeën en ervaringen in. Het was vruchtbaar dat er een mix was van vrijwilligers die al gepokt en gemazeld zijn in het kerkelijke anti-armoedewerk en mensen die er net aan beginnen en nog veel vragen hebben. Voor zowel de organisatoren als de deelnemers waren het inspirerende bijeenkomsten. ■

Peter de Bie is medewerker Knooppunt Kerken en Armoede.

Noten

1. Zie voor meer informatie <https://www.knooppuntkerkenenarmoede.nl/diaconaal-vertrouwenspersoon-noordoost-friesland/>
2. Zie <http://www.pactsamsam.nl/>
3. Zie <http://www.versusjoure.nl/kanskaart>
4. Zie www.kerkinactie.nl/diakenen-zwo/armoede-in-nederland/kerkelijk-noodfonds-starten
5. Zie <https://www.knooppuntkerkenenarmoede.nl/plaatselijk/>
6. Zie www.kerkinactie.nl/diakenen-zwo/armoede-in-nederland/kerkelijk-noodfonds-starten